

- Шагалова О.Г. Воспитание в духе национал-социализма как фактор формирования ценностных ориентаций у немецкой молодежи // Тюменский исторический сборник / О.Г. Шагалова. – Вып. 7. – Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2004. – С. 209-216.
- Галактионов Ю.В. Национал-социализм в Германии: проблемы изучения и преодоления: Избранные труды / Ю.В. Галактионов. – Кемерово: КемГУ, 2006 – 166 с.
- Пленков О.Ю. Тайны Третьего Рейха. Спартанцы Гитлера / О.Ю. Пленков. – М.: ОЛМА Медиа груп, 2010. – 480 с.
- Фрай Н. Государство фюрера: Национал-социалисты у власти: Германия, 1933–1945 / Н. Фрай. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2009. – 255 с.
- Эванс Р. Третий рейх: Зарождение империи: В 3 т. / Р. Эванс. – Екатеринбург: У-Фактория; Астрель, 2010. – Т.1. – 640 с.
- Mosse G.L. Democrazia totalitaria e nuovo stile politico / G. L. Mosse // Nuova storia contemporanea. – 1998. – № 4. – Р. 4-27.
- Фест К.И. Гитлер. Биография: В 3 т. / К. И. Фест. – Пермь: Культурный центр «Алетейя», 1993. – Т. 1. – 368 с.
- Штурм власти / М. Иванов. – М.: Терра, 1997. – 192 с.
- Гинцберг Л.И. Ранняя история нацизма. Борьба за власть / Л.И. Гинцберг. – М.: Вече, 2004. – 384 с.
- Эванс Р. Третий рейх: Зарождение империи В 3 т. / Р. Эванс. – Екатеринбург: У-Фактория; Астрель, 2010. – Т. 1. – 640 с.
- Герценштейн Э. Война, которую выиграл Гитлер / Э. Герценштейн. – Смоленск: Русич, 1996. – 608 с.
- Галкин А.А. Германский фашизм / А.А. Галкин. – М.: Наука, 1989. – 352 с.
- Коваль В.С. "Барбаросса": истоки и история величайшего преступления империализма / В.С. Коваль. – К.: Наукова думка, 1989. – 624 с.
- Stollmann R. Faschistische Politik als Gesamtkunstwerk // Die deutsche Literatur im Dritten Reich / R. Stollmann. – Schemfeld, 1992. – S. 68-79.
- Млечина И. Уроки немецкого. Век XX / И. Млечина. – М.: Прогресс-Культура, 1994. – 239 с.
- Reichel P. Der schöne Schein des Dritten Reiches. Faszination und Gewalt des Faschismus / P. Reichel. – München: HanserVerlag, 1991. – 452 s.

Давлетов А. Р. Съезды НСДАП периода Веймарской республики как способ влияния на политические симпатии населения Германии (1919-1933 гг.)

Статья посвящена исследованию истории проведения съездов Национал-социалистической рабочей партии Германии в период существования Веймарской Республики (1919-1933 гг.), а именно в 1923, 1926, 1927 и 1929 гг. Автор освещает, как трансформировалась процедура проведения этих откровенно пропагандистских мероприятий, как постепенно изменялось время их проведения, ритуалы и церемонии, что в конце-концов преобразовало их в масштабное зрелище, которое влияло на политические симпатии электорального поля изучаемого периода.

Ключевые слова: Съезд, Третий рейх, НСДАП, Веймарская Республика, национал-социализм

Davletov O. R. The NSDAP congresses in the Weimar Republic period as a method of influence on political sympathies of the population of Germany (1919-1933)

The article is devoted to the research of the history of The National Socialist German Workers' Party congresses during the Weimar Republic period (1919-1933) namely in 1923, 1926, 1927 and 1929. The author illustrates the transformation of the way that these propaganda events were held. The investigation focuses on the change of rituals and ceremonies, which eventually turned into a mass and spectacular show and influenced the political preferences of the electoral field in the period under consideration.

Keywords: congress, the Third Reich, the NSDAP, the Weimar Republic, National Socialism

УДК 94(430):172.15"1933/1939"

Ю. В. Міюц

**“ІМПЕРСЬКА СЛУЖБА ПРАЦІ” ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО
МЕХАНІЗМУ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ (1933–1939 рр.)**

Стаття присвячена висвітленню нацистської внутрішньої політики доби Третього рейху (1933–1945 рр.) на прикладі діяльності «Імперської служби праці» – «Reichsarbeitsdienst» (RAD) під керівництвом Костянтина Хірля. Проаналізовані форми та методи діяльності НСДАП по боротьбі з молодіжним безробіттям на теренах Третього рейху. Автор матеріалу на конкретних прикладах довів, що мережа таборів RAD виконувала ще і завдання, як виховного, так і відверто парамілітаристського характеру, займаючись допризивною підготовкою.

Ключові слова: Третій рейх, НСДАП, «Гітлерюгенд», націонал-соціалізм, «Імперська служба праці».

Інтерес до проблеми вивчення генези націонал-соціалізму виник серед науковців світу відразу після зародження цього явища. На початок XXI століття історіографія цього явища вже представлена великою палітрою досліджень, причому найбільшу увагу істориків за минулі десятиліття привертала сюжети, пов'язані зі створенням масової бази, висвітленням політичних портретів нацистської еліти, ідеологічних передумов, власне механізму існування тоталітарної диктатури НСДАП тощо. Кількість наукових розвідок вже давно сягнула позначки 40 000 позицій [1]. При цьому найбільшу увагу дослідників привертала проблема створення масової бази нацизму, його ідеологічні витоки, механізм функціонування власне НСДАП, військово-політичні аспекти тощо. В той самий час, у вітчизняній історіографії дослідження націонал-соціалізму знаходилося немов у «безповітряному просторі», оскільки маловивченими залишалися історія суспільних установ, питання історії культури, суспільної свідомості тощо [2, с.9].

Сьогодні загальновідомим фактом є те, що головною молодіжною організацією фашистської Німеччини, був «Гітлерюгенд». Саме з даною структурою пов'язана «фатальна тема» тоталітарного суспільства – створення людини нового типу. Сама тоталітарна система у зв'язку з властивими їй умовами функціонування неминуче впирається в проблему «людського матеріалу». Тому цілком логічно, що будь-які тоталітарні режими робили, якщо не головну, то вельми значну ставку на виховання молоді. Саме молодь, позбавлена багатого життєвого досвіду, легше піддається і обману, і вихованню. У зв'язку з цим, далеко не випадкова фраза, сказана Гітлером ще у 1932 році: «Свою виховну роботу я почну з молоді. Зі старими вже нічого не зробиш» [3, с.123].

Існує на сьогодні вже чимало і монографічних, і дисертаційних досліджень, що висвітлюють різні аспекти молодіжної політики нацистської Німеччини в 30-ті рр. ХХ ст. [4] Серед сучасних дослідників, що працюють у межах СНД, можна згадати роботи Ю.В. Галактіонова, Ю.А. Міхальчишина, О.Г. Шагалової, М.Е. Еріна, О.Р. Давлетова, в роботах яких було започатковано дослідження даної проблематики [5]. Серед іноземних дослідників слід пригадати наукові розвідки Гвідо Кнопла, Норберта Фрая, Клаудію Кунц, Стефана Маркса, Кристофера Шуберт – Веллера, Кетрін Комріш та інших [6].

Однак, незважаючи на вагомий обсяг вже існуючих робіт, присвячених нацизму, історики все ще мають чисельні лакуни з цієї проблематики. Наприклад, не існує ще загальноновизнаного трактування щодо термінів «фашизм» чи «нацизм»; маловивченими «залишаються методи, засоби, прийоми поширення нацистської ідеології» [7, с.127], також не розкрита і «проблема співвідношення в нацистській системі панування методів терору, пропаганди та організаційно-політичного впливу, їх взаємозв'язки і взаємодію у різні періоди існування режиму» [8, с.92]. Однією з таких лакун сучасної вітчизняної історіографії дослідження історії НСДАП є саме розробка молодіжної політики НСДАП у сфері виховання доби існування Третього рейху (1933-1945 рр.).

У зв'язку з цим, мета даної статті – проаналізувати складові нацистської виховної молодіжної політики доби Третього рейху (1933-1945 рр.) на прикладі діяльності «Імперської служби праці».

«Імперська служба праці» («Reichsarbeitsdienst» або скорочено RAD) – це центральна державна організація, яка керувала та забезпечувала проходження молодими громадянами нацистської Німеччини обов'язкової трудової повинності. Попередницею RAD була Добровільна служба праці («Freiwillige Arbeitsdienst» – скорочено FAD), що була створена 5.6.1931 р. за наказом фюрера НСДАП Адольфа Гітлер. Саме ця інституція займалась пошуком роботи для безробітних членів нацистської партії, та організовувала робочі табори і навіть громадські роботи на містах. Після легального прориву нацистів до влади 30 січня 1933 р., відбулась деяка трансформація серед примикаючих до НСДАП організацій, і FAD у серпні 1933 р. була перейменована у Націонал-соціалістичну службу праці – NSAD. Остання 3 липня 1934 р. отримала нову назву – «Імперська служба праці» або RAD. З початку існування RAD знаходилась під патронатом Міністерства праці, а згодом, через проблеми з фінансуванням, перейшла під завідування Імперського міністерства внутрішніх справ. Дещо згодом, а саме 25 серпня 1943 р. врешті-решт RAD отримає ранг окремого Імперського Міністерства Третього Рейху.

Вже у 1934 р. була запроваджена обов'язкова трудова повинність для абітурієнтів – віднині на навчання до вишів у Німеччині приймали лише тих, хто перед тим її відбув. 26 червня 1935 року фюрер підписав «Закон про трудову повинність», згідно з яким організація добровільної служби праці була перетворена на «Імперську службу праці» – RAD. Вступ на цю службу був обов'язковим для всіх молодих німців віком від 18 до 25 років [9, с.380-381]. Не підлягали призову до лав RAD лише особи виключені з НСДАП, не арійці, євреї та колишні засуджені. Саме цей закон від 26.07.1935 р. відверто проголосив, що відтепер «імперська служба праці це служба ушанування німецького народу» [9, с.380]. Також населенню було чітко роз'яснено, що «Імперська служба праці має виховувати німецьку молодь у руслі націонал-соціалізму заради народної спільноти та справжнього розуміння праці, насамперед уваги до праці власними руками» [10, с.257]. Керуючись ідеєю фюрера залучати до роботи у трудових таборах безробітну німецьку молодь обох полів, цей закон встановив загальний термін перебування у лавах RAD – 6 місяців. Щотижня, юнаки і дівчата на службу у RAD мали витрачати – 76 годин, з яких – 35 годин – це суто виробнича праця; 12 годин – ідеологічні та стройові заняття, різноманітні церемонії, ритуали, фізичні вправи тощо; 29 годин – вільний час [11, с.238]. Спочатку, запровадження RAD у повсякденне життя пересічних громадян Третього рейху, вирішувало суто конкретне завдання фюрера – сприяти зниженню рівня безробіття у Німеччині. Дівчата та юні жінки працювали або в багатодітних родинах, або в сільському господарстві. Юнаків відправляли на будівництво стратегічних автошляхів Схід-Захід, на меліоративні роботи, на викорчування залишків лісорозробок тощо [12, с.462]. Не випадково, що емблемою RAD стало саме зображення леза звичайної лопати зі свастикою у центрі, у житних колосках сліва та справа, бо в основному ними виконувались земляні та польові роботи. «Імперська служба праці» спеціалізувалась виключно на тяжких роботах, бо ідеологи НСДАП вважали, що саме трудова повинність та спільний досвід важкої праці має сприяти чимраз глибшому усвідомленню молоді усіх професій розуміння «єдності німецького народу» [13, с.294]. Тобто, двічі на рік, молоді німці та німкені чисельністю до 200 000 чоловік відправлялись до трудових таборів на важку ручну працю, причому їх попередній фах не мав ніякого значення [14, с.242]. Разом із запровадженням протягом 1935 р. військовою повинністю робоча повинність була органічною складовою життя кожного молодого хлопця та дівчини у Третьому рейху. Дещо згодом, RAD перетворилась у парамілітаристську організацію, яка займалась і ідеологічною, і військовою обробкою німецької молоді. Після приїзду до мережі трудових таборів, молоді люди відразу потрапляли до замкнутих товариств, розпочинали життя за жорстким розкладом, на чолі з командирами з колишніх членів загонів СА («Sturmabteilung» - штурмові загони) – «партійної армії» НСДАП доби Веймарської Республіки (1919-1933 рр.). Саме на СА, у Третьому рейху,

Гітлер поклав за обов'язок, організацію допризовної підготовки німецької молоді. Відтепер, перебуваючи у лавах RAD, молоді люди щодня мали за обов'язок - шиккування вранці та ввечері на процедурі підйома та спуску табірною прапора; стройовий вишкіл з піснями під час маршів на роботу й назад; систематичну ідеологічну обробку, фізичні вправи тощо. Вже у другій половині 30-х рр. XX ст. члени RAD часто-густо почали залучатись до саперних робіт разом зі звичайними частинами вермахту. Також, серед головних завдань RAD було систематичне виховання німецької молоді у руслі ідеології НСДАП. Серед виховних закладів нацистської держави саме перед «Імперською службою праці» постало особливе завдання фюрера – німецька молодь через власний досвід мала усвідомити «моральну цінність праці». Статут RAD, який А.Гітлер підписав 30 жовтня 1936 року за мету обрав «виховання та навчання свідомого, національно та соціально мислячого чоловіка, що буде готов служити власному народу, як робітник та боєць»; передбачалось також культивування таких якостей, як слухняність, відвертість, чесність, сумлінність, сміливість тощо [15, с.118].

Табори RAD за звичаєм розміщались у сільській місцевості. Будь-яка зручність, розкіш або звичайний комфорт були абсолютно відсутні. Дуже строкатим був і соціальний склад окремих товариств. Все це чітко укладалось у концепцію соціальної уніфікації. Таку мету мало і введення особливої уніформи для підрозділів «Імперської служби праці». Рейхсарбайтсфюрер RAD Костянтин Хірль особисто брав участь у розробці уніформи для власних підлеглих. Саме за його пропозицією, за зразок головного убору взяли старовинну німецьку егерську шапку, яка згодом стала фірмовою ознакою цієї організації. Річ у тому, що провідні функціонери Третього рейху вважали, що уніформа для будь-якого «народного товариша» має бути з обов'язковими елементами «національного одягу» [16, с.74]. Завершене уніформування членів RAD пройшло навесні 1936 року – для чоловіків ввели темні куртки з коротким коміром, брунатні штани та коричневі сорочки з чорними краватками; для дівчат – сині ситцеві блузи вельми схожі на звичайні чоловічі сорочки, білий фартух та червоні косинки [16, с.97]. Обов'язковими для членів RAD були також наруканні пов'язки зі свастикою. Таким чином, навіть візуальне відображення єднання та приналежності до конкретної спільноти – «Імперської служби праці» не переривалось ні на хвилину [16, с.97].

У таборах RAD систематично проводили додаткові заняття, на яких молоді люди вивчали структуру та завдання цієї організації, знайомились з основами техніки безпеки, відточували стройову підготовку тощо. Повсякденне табірне життя якби створювало при цьому альтернативу звичайному попередньому життю пересічних громадян Третього рейху. Романтика перебування у сільській місцевості, на природі, у компанії з однолітками з різних соціальних прошарків; постійні різноманітні церемонії, паради, марши; прапори, уніформа, музика, ритуали, спільна праця викликали у мешканців таборів врешті-решт позитивні емоції, що робило їх більш сприйнятливими до нацистської ідеології. На теренах Третього рейху інститут RAD сприймався населенням, як справжня «соціальна школа нації» [17, с.242]. Так відомий німецький педагог Герберт Ноль, вже після закінчення Другої світової війни, відмічав, що «сама «Імперська служба праці» повернула власне труду шляхетність та поставила ідею взаємодопомоги у центр суспільного життя» [18, с.4]. Цю ж саму думку підтверджує і відомий американський журналіст та дослідник доби нацистської Німеччини Уільям Ширер, що писав «обов'язковий труд протягом півроку не приносив ніякої шкоди: діти, хоча й перебували далеко від рідинної хати, пізнавали ціну фізичної праці; загартовувались, ближче сходились з товаришами; та взагалі, об'єднання дітей з різних класів та прошарків було здоровою та корисною практикою» [19, с.295]. Але при цьому, у системі RAD були і негативні для деяких батьків моменти. Так, у 1938 році, на підставі того, що конфесійні відмінності не сприяють утворенню у трудових таборах атмосфери загальнонаціонального єднання, рейхсляйтер Мартін Борман підписав директиву щодо загальної заборони участі членів «Імперської служби праці» у будь-яких релігійних заходах [18, с.78].

У другій половині 1930-х рр. була створена досить розгалужена мережа RAD на теренах Третього рейху. На чолі цієї організації перебував Костянтин Хірль – Рейхсарбайтсфюрер (Імперський керівник робочих), чиновник у ранзі рейхсляйтера (партійного керівника вищого ступеня) [11, с.458]. Вся територія Німеччини була розподілена на 32 округи, в межах яких діяли 276 призовних пункти, що займались медичним оглядом призовників, питаннями призову та звільнення, допомагали подальшому працевлаштуванню у громадському житті, переводу до лав вермахту тощо. У жовтні 1939 р. чисельність RAD досягла свого максимуму – 360 тис. чоловік [11, с.239]. Після початку Другої світової війни Адольф Гітлер відмовився ліквідувати інститут «Імперської служби праці», але його члени віднині були переорієнтовані на виконання суто військових завдань – допризовна підготовка, виконання саперних робіт, будівництво оборонних споруд на кшталт «Західного Валу», ознайомлення з навичками протиповітряної оборони тощо. Деякі сучасні дослідники, наприклад Міхаїл Єрін, Олександр Єрмаков та інші вважають RAD аналогом американського «корпусу консервації громадянських ресурсів» [18, с.85]. Автор даного матеріалу вважає, що це була специфічна нацистська організація із числа примикаючих до НСДАП інституцій. Історію «Імперської служби праці» досить умовно можна розподілити на три періоди. Період становлення – січень 1933 р. – червень 1935 р. Період максимального впливу на життя пересічних громадян Третього рейху – червень 1935 р. – вересень 1939 р. Період перетворення на придаток до вермахту – вересень 1939 р. – травень 1945 р. Більш детальне дослідження «імперської служби праці» ще чекає дослідників.

Джерела та література

1. Ruck M. Bibliographie zum Nationalsozialismus / M. Ruck. – Köln, 1995. – 1428 s. (описано 20 000 досліджень); Ruck M. Bibliographie zum Nationalsozialismus / M. Ruck. – Darmstadt, 2000. – 2 Bd. (описано 37 000 позицій літератури). – 1610 s.
2. Галактионов Ю.В. Германский фашизм как феномен первой половины XX века: отечественная историография 1945-90-х годов / Ю.В.Галактионов. – Уч.пособие. – Кемерово, 1999. – 99 с.
3. Пикер Г. Застольные разговоры Гитлера / Г.Пикер. – Смоленск, 1993. – 423 с.

4. Hayke R. Das Landjahr: Ein Stuck Erziehungsgeschichte unter dem Hakenkreuz / R. Hayke. – Trier, 1997. – 532 s.; Кноп Г. «Дети» Гитлера / Г. Кноп. – М., 2004. – 285 с.; Германия: фашизм, неофашизм и молодежь / Н.С. Черкасов. – Томск, 1993. – 176 с.; Пленков О.Ю. Третий рейх. Нацистское государство / О.Ю. Пленков – СПб., 2004. – 480 с.; Васильченко А.В. Школьная практика германского национал-социализма / А.В.Васильченко: автореф. дисс.... канд. истор. наук. – Ярославль, 2001. – 23 с.
5. Міхальчишин Ю. Взаємозв'язок організаційних і програмно-ідеологічних чинників у розвитку NSDAP (1925-1926 рр.) / Ю.Міхальчишин // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія: Філософські науки. – Львів, 2007. – Вип. 10. – С. 269-280; Шагалова О.Г. Воспитание в духе национал-социализма как фактор формирования ценностных ориентаций у немецкой молодежи / О.Г.Шагалова // Тюменский исторический сборник. – Вып.7. – Тюмень, 2004. – С.209-216; Давлетов О.Р. «Гитлерюгенд»: від «загону Адольфа Гітлера» до єдиної державної молодіжної організації «третього рейху» (1922-1939 рр.): нариси / О. Р. Давлетов. – Запоріжжя, 2006. – 296 с.
6. Кноп Г. «Дети» Гитлера / Г.Кноп. – М., 2004. – 285 с.; Фрай Н. Государство фюрера: Национал-социалисты у власти: Германия, 1933-1945 / Н. Фрай. – М., 2009. – 255 с.; Кунц К. Совість нацистов / К. Кунц. – М., 2007. – 400 с.; Marks St.Warum folgten sie Hitler? / St. Marks. – Düsseldorf, 2007. – 219 s.; Schubert-Weller Chr. Hitlerjugend / Chr. Schubert – Weller. – München, 1993. – 316 s.; Kompisch K. Täterinnen. Frauen im Nationalsozialismus / K. Kompisch. – Köln, 2008. – 277 уа.
7. Галактионов Ю.В. Изучение фашизма в СССР (20-80-е гг.) / Ю.В.Галактионов // Вопросы германской истории. – Днепропетровськ, 1990. – С. 126-137.
8. Галактионов Ю.В. Феномен национал-социализма. Нерешенные проблемы истории. Взгляд с рубежа XXI века / Ю.В. Галактионов // Германия и Россия: события, образы, люди. – Воронеж, 2000. – Вып. 3. – С. 91-98.
9. История Германии: учебное пособие: в 3 т. / Б. Бонвеча, Ю.В. Галактионова. – М., 2008. – Т.3. Документы и материалы. – 592 с.
10. Deutsche Geschichte in Quellen und Darstellungen / von T.A. Fudge. – München, 1996. – Bd. 9. – 647 s.
11. Залесский К. НСДАП. Власть в Третьем рейхе / К. Залесский. – М., 2005. – 672 с.
12. Коваль В.С. «Барбаросса»: стоки и история величайшего преступления империализма / В.С.Коваль. – К., 1989. – 624 с.
13. Історія Німеччини у світлинах / І. Андрущенко, Л. Сандига, О. Кислюк. – К., 2010. – 566 с.
14. Энциклопедия Третьего рейха / С.Воропаев. – М., 1996. – 587 с.
15. Klönne A. Jugend im Dritten Reich / A. Klönne. – München, 2008 – 427 s.
16. Васильченко А.В. Мода і фашизм / А.В. Васильченко. – М., 2009. – 288 с.
17. Пленков О.Ю. Тайны Третьего Рейха. Спартанцы Гитлера / О.Ю. Пленков. – М., 2010. – 480 с.
18. Ерин М.Е., Ермаков А.М. «Имперская трудовая повинность» в нацистской Германии (1933-1945) / М.Е.Ерин, А.М.Ермаков. – Ярославль, 1998. – 196 с.
19. Ширер У. Взлет и падение Третьего Рейха. В 2-х т. / У. Ширер. – М., 1991. – Т.1. – 652 с.

Миуц Ю. В. Имперская служба труда как составляющая государственного механизма Третьего Рейха (1933-1939)

Статья посвящена освещению составляющих нацистской внутренней политики периода Третьего рейха (1933-1945 гг.) на примере деятельности «Имперской службы труда» – «Reichsarbeitsdienst» (RAD) под руководством Константина Хирля. Проанализированы формы и методы деятельности НСДАП по борьбе с безработицей среди молодежи на землях Третьего рейха. Автор материала, на конкретных примерах доказал, что сеть лагерей RAD, выполняла еще и задания, как воспитательного, так и парамилитаристского характера, занимаясь допризывной подготовкой.

Ключевые слова: Третий рейх, НСДАП, «Гитлерюгенд», национал-социализм, «Имперская служба труда».

Miyuts Yu. V. «Reich Labour Service» as a constituent of the state mechanism of the Third Reich (1933-1939)

The article is devoted to the illumination of Nazi domestic policy in the time of the Third Reich (1933–1945) on the example of the activity of «Reich Labour Service» – «Reichsarbeitsdienst» (RAD) under the direction Konstantin Hierl. Forms and methods of the activity of NSDAP on a fight against youth unemployment in the Third Reich are analysed. Author of material, on examples proved that network of labour camps (RAD), executed tasks educate and paramilitarism character, engaged in pre-conscription preparation.

Keywords: Third Reich, NSDAP, "Hitlerjugend" National Socialism, "Imperial work service."

УДК 94:338.2:33.025.3(47+57)"192"

Ю. Л. Яковенко

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СРСР НА ПРИКЛАДІ ЛІСНИХ КОНЦЕСІЙ (1920–ті роки)

У статті аналізується робота змішаних акціонерних товариств, які у 1920-х роках отримали в концесію лісні ділянки на півночі Росії. Виявлено причини залучення іноземних капіталів на концесійній основі у лісну промисловість. Особливу увагу приділено стосункам іноземних підприємців з представниками радянської сторони. Визначено, що головну роль у згортанні роботи лісних концесій, а також усієї концесійної політики зіграли суб'єктивні фактори, засновані на ідеологічних протиріччях.

Ключові слова: концесія, концесійна політика, концесіонер, змішане акціонерне товариство, іноземна фірма.